

เบื้องการเมือง: เรื่องขุนใจก่อนเลือกตั้ง

พระบอกรวิธทำใจ

ธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม

มูลนิธิ ป. อ. ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม

พุทธศก ๒๕๖๖

เบื้องการเมือง: เรื่องขุนโจกก่อนเลือกตั้ง

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ — พฤศจิกายน ๒๕๕๐

- พลโท นายแพทย์ ดำรงค์ - คุณหญิงเยาว์ ชนะชานนท์ และกัลยาณมิตร

พิมพ์ครั้งที่ ๕ (ทำต้นฉบับใหม่) — วันวิสาขบูชา ๓ มิ.ย. ๒๕๖๖ ๑,๐๐๐ เล่ม

- มูลนิธิ ป. อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

พิมพ์เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์
ทำนุผู้ประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่
วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐
<http://www.watnyanaves.net>

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

มูลนิธิ ป. อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งว่า “เพื่อส่งเสริมวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียน องค์การเอกชนทางพระพุทธศาสนา ชุมชนและประชาชนที่มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ได้มีกัลยาณันท์ที่จะจัดพิมพ์หนังสือธรรมเผยแพร่ทั่วไป ให้เป็นธรรมทานเพื่อการศึกษา

บัดนี้ มูลนิธิ ป. อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม ได้แจ้งบุญเจตนาที่จะจัดพิมพ์หนังสือธรรม ๕ ชื่อเรื่องต่อไปนี้ คือ

๑. สถาบันสงฆ์ กับสังคมปัจจุบัน
๒. เป็อกการเมืออง: ชุ่่นใจก่อนการเลือกตั้ง
๓. จัดงานวิสาขบูชา อย่าอยู่แค่หน้าตา ต้องไปให้ถึงเนื้อตัว
๔. มองให้ลึก นึกให้ไกล: ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕
๕. สวดมนต์ ฉบับชาวบ้าน

ขออนุโมทนา มูลนิธิ ป. อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม ที่ดำเนินการเผยแพร่ธรรมเพื่อความเจริญธรรมเจริญปัญญาของประชาชนครั้งนี้ ขอธรรมทานเพื่อการศึกษา จงเป็นปัจจัยแห่งความแผ่ไพศาลของพระสัทธรรม และนำมาซึ่งความไพบูรณ์แห่งธรรมและปัญญา เพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงและยั่งยืนของประชาชน ตลอดกาลยาวนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

อนุโมทนา

ก

เบื้องการเมือง: เรื่องขุ่นใจก่อนเลือกตั้ง **๑**

เบื้องการเมืองนักหนา อยากรปิดหูปิดตาเสียเลย ๒

จะแก้การเมืองไม่ดี หนีไม่พ้นต้องทำคนให้พัฒนา ๗

ก่อนกาเบอร์เลือกตั้ง ก้าวใจตัวเรา ว่าเขา "ธนะ" หรือเขา "ธรรมะ" ๑๔

แม้สภาพจะไม่เอื้อ กำลังจะไม่พอ ก็ไม่ท้อ ไม่อับจนหนทาง ๑๙

เมื่อกระแสใหญ่ไหลลง คนที่แก้ไขต้องจับหลักให้ได้ ๒๓

คนที่กล้าและเก่งจริง คือชนะได้โดยไม่ต้องใช้วิธีรุนแรง ๒๘

แถมท้าย ๓๓

เบื่อการเมือง: เรื่องขุนใจก่อนเลือกตั้ง

วันที่ ๒๓ ธันวาคมที่จะถึงนี้ จะมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในประเทศไทย หลังจากผ่านการปฏิวัติรัฐประหารเมื่อ ๑๙ ก.ย. ๒๕๕๙

ประชาชนส่วนหนึ่งมองการเมืองแล้วมีความรู้สึกไม่สบายใจกับสถานการณ์การเมือง ซึ่งมีที่ท่าว่าจะไม่เป็นความหวัง ในการสร้างสังคมไทยให้มีความเจริญก้าวหน้า หากเป็นเรื่องน่าวิตกอย่างยิ่งที่นักการเมืองกลุ่มเดิมๆ หน้าเดิมๆ ที่เคยมีประวัติไม่ดีไม่งาม กำลังจะกลับมามีบทบาทที่น่าหวาดหวั่นว่า จะทำให้พวกเขากลับมาใช้อำนาจ และจะนำพาบ้านเมืองไปสู่วิกฤต ซ้ำรอยเดิม

อีกทั้งเมื่อมีการทำโพลในเรื่องการเลือกตั้งครั้งใหม่ เอแบคโพลระบุว่า มีประชาชนที่ยินดีซื้อเสียง ถ้ามีคนซื้อ ก็จะขายเสียงให้เปอร์เซ็นต์สูงถึง ๖๐%

ด้วยเหตุนี้ คณะบุคคลที่มีความวิตกในเรื่องดังกล่าว จึงได้ไปปรึกษาพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต)* ที่วัดญาณเวศกวัน ว่าในสภาพบ้านเมืองอย่างนี้ ควรทำใจอย่างไร

* ปัจจุบัน (ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙) คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตโต); ผู้ร่วมสนทนาในวันพุธที่ ๑๗ ต.ค. ๒๕๕๐ ได้แก่ คุณหม่อมดงตะวัน, คุณสุรเดช, คุณนริศ, คุณแอน, คุณโสมย์วลี และบิดา

เป็อการเมืองนักหนา อยากปิดหูปิดตาเสียเลย

ผู้ถาม: เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองปัจจุบันมีความน่ากลัว วิธีที่
กระผมเลือกกระทำก็คือ ไม่ดูทีวี ไม่อ่านหนังสือพิมพ์ ไม่อยากเห็น
หน้านักการเมืองบางคนที่มีประวัติไม่ดี แล้วผมก็ไปอยู่พัทธา เพื่อหนี
จากเรื่องราวเหล่านี้

ทีนี้ เมื่อได้รู้ข่าวเรื่องพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร ก็รีบเปิดดู
ข่าวทีวี ดูข่าวเกี่ยวกับอาการประชวร ก็เห็นพวกนักการเมืองพากันมา
ถวายพระพรที่ศิริราช ผมรู้สึกเศร้าว่า ประเทศชาติของเราจะไปรอดละ
หรือ ผมคิดว่าคนอื่นที่รู้สึกอย่างผมก็คงมีมากมาย แล้วเราจะทำอย่างไร
กันดี ทำวิธีแบบผม คือ ปิดหู ปิดตา ไม่รับรู้อะไร ดัดทิ้ง ปิดประตูเสียเลย

ผมเคยกราบเรียนเล่าให้ท่านอาจารย์ฟัง ท่านบอกว่า ทำอย่างนี้
ไม่ถูก ผมจึงอยากจะกราบเรียนถามว่า วิธีที่ถูกคืออย่างไร เราจะ
ช่วยเหลือสังคมอย่างไร ในสถานการณ์แบบนี้

พระ: ต้องบอกไว้ก่อนว่า เรื่องการเมืองนี้ พระไม่ยุ่งด้วยนะ แต่พระ
ต้องพูด เรื่องธรรมะสำหรับการเมือง สำหรับคราวนี้ ดูเหมือนจะเป็น
การช่วยแก้ปัญหาของคนที่มีความทุกข์เพราะการเมือง

ทีนี้ ที่พูดมานั้นก็เป็นการแสดงความเบื่อหน่ายต่อนักการเมือง
แล้วก็เลยพลอยเป็อการเมืองคลุมไปหมดเลย

แล้วที่สำคัญ การเมืองในที่นี้เป็นเรื่องของประชาธิปไตย เพราะฉะนั้น ที่ว่าเบื่อการเมือง ก็เหมือนกับบอกว่าเบื่อระชาธิปไตยของบ้านเมืองนี้ เป็นความเบื่ออย่างที่สุดได้ว่าเต็ม ประดา ถึงขนาดจะปิดหูปิดตา ไม่อยากเห็น ไม่อยากได้ยิน เท่ากับ ตัดความมีส่วนร่วมทิ้งไปเลย ถ้าถึงขั้นนี้ ก็เห็นจะเตรียมชี้ชะตา ประชาธิปไตยของเมืองไทยได้แล้ว

ในเรื่องที่ถามนั้น ก็ต้องมองเป็นขั้นๆ ไป การที่จะไม่ยอมรับรู้ ปิดหูปิดตาไปเลย ก็หนักไปหน่อย อาจถือว่าสุดโต่งไปข้างหนึ่ง

แต่ถ้าเราจะติดตามเรื่องเอาจริงเอาจังหนักไป จนกระทั่งเสีย การเสียนงานของเรา ใจไม่อยู่กับงาน ก็สุดโต่งไปอีกข้างหนึ่ง

ความพอดีอยู่ที่ไหน? สำหรับคนทั่วไป คือไม่ใช่คนที่มีหน้าที่ หรือเอาใจใส่เรื่องนั้นโดยเฉพาะ ความรู้เรื่องราวที่เป็นสภาพแวดล้อม ก็จำเป็น นี่เรามองในระดับประเทศชาติสังคมทั้งหมด

ลองมองง่ายๆ ถ้าเราไปอยู่ในสถานที่แห่งหนึ่ง หรือเราต้องไป พักที่ไหนสักแห่งหนึ่ง เราก็น่าจะต้องรู้สภาพแวดล้อมที่นั่นว่าเป็น อย่างไร รู้จักบริเวณนั้นว่าปลอดภัยไหม ทางหนีทีไล่เป็นอย่างไร มีอะไร ที่เป็นข้อมูลทั่วไปพอให้ทราบไว้ เพื่อที่เราจะอยู่ได้โดยมีความสบาย ใจพอสมควร อย่างน้อยในแง่ความมั่นคงปลอดภัยของตัวเอง

อันนี้อาตมาคิดว่า มันก็คล้ายๆ กันนั่นแหละ นี่มองในแง่กว้าง ออกไปเป็นประเทศชาติ

สังคมนี้ ก็เป็นสิ่งที่แวดล้อมเราอยู่ มีอะไรเกิดขึ้น ก็ต้องกระทบตัวเรา กระทบคนที่เรารัก กระทบคนและกิจการที่เรารับผิดชอบ เราจึงต้องรู้ไว้ พอให้มองอะไรๆ ออกบ้าง พอจะวางตัวได้ในสถานการณ์ที่เป็นไป อย่างน้อยในจิตใจก็พอจะมีความรู้สึกมันคงปลอดภัยพอสมควร มิฉะนั้น ความไม่รู้นี้ มันจะทำให้เราปรับตัวไม่ได้ทันการณ์ แล้วก็จะมองจะคิดอะไรไม่ออก เพราะไม่มีข้อมูลที่จะเอามาใช้ในการพิจารณา คือเขาแค่พอรู้ทันว่าอะไรเป็นอะไร มีอะไรเกิดขึ้น เขาแค่นั้นพอ

เหมือนอย่างข่าวการบ้านการเมืองที่เป็นไปอยู่ มีอะไรเกิดขึ้น ในฐานะชาวบ้านหรือคนทั่วไปที่อยู่ในสังคมนี้ เราก็ควรรู้ว่า ขณะนี้บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้นๆ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อจะมีการเลือกตั้งใหม่ สภาพการเลือกตั้งยังไม่มั่นคงแน่นอน พรรคการเมืองต่างๆ มีเรื่องแก่งแย่งคน ซึ่งดีชิงเด่นกัน หรืออะไรก็แล้วแต่ คือเรารู้ทัน ฟังข่าวแล้วพอจับเรื่องได้ ไม่ถึงกับต้องติดตามเอาจริงเอาจัง

ขั้นที่ ๑ คือ เราไม่ได้เอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้

ขั้นที่ ๒ คือ เราไม่ให้มันมาเป็นภาระแก่จิตใจ ที่จะต้องมาคิดวิตกกังวลอะไร

ผู้ถาม: พอเห็นเหตุการณ์ ก็พอรู้แล้วว่า มันจะยุ่งละ เราก็ไม่รับฟังเสียเลย เพราะมันบั่นทอนจิตใจของเราตลอดเวลา

พระ: ทำอย่างนั้นไม่ได้ เราต้องรู้ว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นเป็นไปในสังคมไทย ในบ้านเมืองไทย เขาแค่พอรู้เรื่องเท่านั้น ปัญหาอยู่ที่การวางใจของเราต่างหาก

สิ่งที่ผ่านไปผ่านมา หรือเราเดินทางผ่านไป เราก็ได้พบเห็นสิ่งต่างๆ เราจะปิดตาไม่ยอมมอง ปิดหูไม่ยอมฟังอย่างนั้น คงไม่ถูกต้อง เราควรรับฟัง ดู เห็นไปตามที่มันเป็น แต่เราไม่เอาใจไปหมกมุ่นกับมัน มองโดยวางท่าที่แบบรู้ แต่ไม่ต้องไปรู้สึกอะไร

“รู้” นี่สำคัญมาก ถึงแม้ว่าเราจะไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เราก็ต้องรู้หรือควรจะมีมัน เราเอาแต่ความรู้ ความรู้สึกเราไม่ยุ่ง ถ้าเกิดความรู้สึกขึ้นมา เราก็รู้ว่าเรามีความรู้สึกนั้น แค่นั้นพอ ไม่ต้องตามมันไป พอได้ความรู้แล้ว ก็กลับมาอยู่กับเรื่องของเราต่อไป

ตอนนี้ ปัญหาอยู่ที่ว่า บางทีเราไม่แยกแยะระหว่างความรู้กับความ รู้สึก พอรู้อะไร ความรู้สึกก็มาทันที เพราะว่า พอรู้ ก็มีถูกใจ หรือไม่ถูกใจ ชอบใจ หรือไม่ชอบใจ นี่คือรู้สึก แล้วแทนที่จะอยู่กับความรู้หรือเก็บความรู้ต่อไป เราก็เลยไกลไปกับการรู้สึก นี่คือผิดทาง

พอชอบใจ ไม่ชอบใจ เรื่องก็ยึดต่อ ที่ชอบก็คิดไปอย่างหนึ่ง ที่ไม่ชอบก็คิดไปอีกอย่างหนึ่ง ในกรณีนี้ เมื่อไม่ชอบ ใจคอก็ขุ่นมัว หม่นหมอง กังวลวุ่นวาย อะไรต่างๆ บางทีก็พลอยเสียไปหมด

ในทางที่ถูก เมื่อรู้สึกไม่ชอบใจ ก็ให้รู้ตัวว่าเราไม่ชอบใจ แล้วก็จบ แต่ตอนนั้นเราได้ความรู้ไปแล้ว ด้านไม่พอใจเป็นความรู้สึก เราก็เอาความรู้มามองความรู้สึกของเราด้วยว่า เรามีเหตุผลใหม่กว่าทำไมเราจึงไม่พอใจ ถ้าเราเห็นว่า เรามีเหตุผล ความรู้สึกนี้ก็ช่วยในการจับจุดจับแ่งและเลือกความรู้ และช่วยเราในการป้องกันตัว

ความรู้สึกก็มีประโยชน์เหมือนกัน ความรู้สึกไม่พอใจ ไม่สบายใจ ความรู้สึกทุกข์ มันช่วยกระตุ้นเตือนคน ถ้าเราใช้เป็น ก็ใช้มันเป็นตัวส่งเรื่องต่อไปให้ปัญญา

การที่เราไม่พอใจนี้ อาจจะมีเหตุผลว่า สถานการณ์นั้น เป็นเรื่องไม่ดี มีอันตราย เราก็จะได้เตรียมตัวรับมือ ตั้งรับมัน หรือปฏิบัติต่อมันได้ถูก อย่างน้อย เราก็จะวางตัวได้ถูกในปัจจุบัน และพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดีกว่าไม่รู้อะไรเลย

ถ้าไม่รู้เลย จะลำบากมากนะ คือ พอเกิดอะไรขึ้นมา ก็มองไม่ออกว่าสถานการณ์นี้มันมาอย่างไร จะไปอย่างไร ความรู้เท่าทันนี้ต้องมีเป็นธรรมดา เพียงแต่ให้แยกออกมาได้จากความรู้สึก ต้องไม่ให้ความรู้สึกมาครอบงำจิตใจ หรือมามีอิทธิพล ที่จะทำให้เกิดปัญหาแก่จิตใจของเราต่อไป

เราเพียงรู้ว่า อันนี้มันไม่ดี ไม่ถูกต้อง ใจเราไม่ชอบ และที่เราไม่ชอบก็มีเหตุผลว่า มันจะทำความเสียหาย ต่อชีวิต ต่อสังคม เป็นต้น

นอกจากนั้น เมื่อเราได้ความรู้ชัดขึ้น ความรู้นั้นก็จะเป็นประโยชน์แก่เราในการที่จะวางท่าทีต่อความรู้สึก หรือแม้แต่ปรับเปลี่ยนความรู้สึกของเราได้ด้วย

คนเราจะอยู่ดี ต้องมีความรู้ ซึ่งสำคัญมาก ต้องแยกความรู้กับความรู้สึกให้ได้ และมันก็เป็นการฝึกตัวเราอย่างหนึ่งด้วย เพราะเป็นธรรมดาว่า ในการดำเนินชีวิต แน่นอนว่าเราต้องเจออะไรต่างๆ ที่ถูกใจบ้าง ไม่ถูกใจบ้าง เมื่อเราเจอมันเข้าจริงๆ แล้ว เราวางใจต่อมันได้ถูก ก็เท่ากับเราได้ทำแบบฝึกหัดผ่านไว้ๆ ทำให้เราพร้อมสำหรับสถานการณ์ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะมาตีมาร้าย ฉันทวิวงใจได้ รับได้ทุกท่า

ถ้าเราไม่ยอมรับ หรือรับไม่ได้ ก็เท่ากับเรายอมแพ้ ไม่สู้มัน และต่อไปก็ต้องเจอความลำบากใจกับปัญหาอยู่เรื่อย

จะแก้การเมืองไม่ดี หนีไม่พ้นต้องทำคนให้พัฒนา

ผู้ถาม: อย่างนักการเมืองบางคน พอเราเห็นหน้าเขา เราก็ไม่พอใจแล้ว เขาเป็นคนไม่ดี แต่ก็ยังอยู่ในแวดวงการเมือง จะกลับมาอยู่ในการเมืองสมัยหน้าอีก ในเมื่อเขาเป็นคนไม่ดี ทำไมสังคมถึงยอมรับเขา เลือกลงเขา แล้วอาจมีคนสนับสนุนอยู่ข้างหลัง ผมก็เตรียมรับสถานการณ์ว่า ถ้าเขาได้เป็นรัฐบาล มันก็แย่งกันทุกคน แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี

พระ: อย่างที่ได้บอกไปแล้วว่า เราต้องรู้ทัน แต่ไม่เอาตัวเข้าไปหมกมุ่น อย่างน้อยรู้ทันว่าขณะนี้เกิดอะไรขึ้น แต่รายละเอียดเราไม่ลงลึก และที่ว่าทันของแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่ที่คนนั้นว่ามีความเกี่ยวข้องแค่ไหน คนหนึ่งรู้แค่ภาพรวมหรือสภาพทั่วไปของเรื่องที่เกิดขึ้น แต่อีกคนหนึ่งเขาเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในเรื่อง ก็จะต้องรู้ลึกเข้าไป สองคนรู้เรื่องเดียวกัน สถานการณ์เดียวกัน ความเป็นไปเดียวกัน แต่รู้คนละระดับ

คนหนึ่งต้องลงลึก เช่นรู้ว่า นายคนนี้เป็นใคร ภูมิหลังเป็นอย่างไร ตอนนั้นเขาทำอันนี้ ไปโยงกับใครอีก อย่างนี้เป็นต้น

แต่สำหรับเรารู้แล้วว่า อะไรกำลังเกิดขึ้น รู้ระดับนี้ก็พอสำหรับเราแล้ว เมื่อเหตุการณ์เป็นไปอย่างไร เราก็พอมองออก เพราะมีข้อมูลอยู่

แต่คนที่ไม่มีข้อมูลความรู้ เวลาเกิดอะไรขึ้นมา จะมองอะไรไม่ออก เมื่อมองอะไรไม่ออก ก็ตั้งทำที่ไม่ถูก แล้วเรื่องบ้านเมืองนี้ต่อไปมันต้องมาเกี่ยวข้องกับเราแน่นอน

บางครั้งเราจะต้องแสดงความคิดเห็นบ้าง ถ้าเราไม่มีข้อมูลไว้พิจารณา ก็จะคิดเห็นไม่ถูกทาง เมื่อเรามีเรื่องที่เป็นหลักของเราอยู่แล้ว เราก็ให้ใจของเราอุทิศให้แก่เรื่องนั้น อันที่เราเห็นคุณเห็นประโยชน์ว่าจะต้องทำ ส่วนเรื่องอย่างนี้เรารู้เพียงในระดับที่เหมือนเป็นสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา ซึ่งไม่ว่าเราจะพอใจหรือไม่ มันก็ต้องเกี่ยวข้องอยู่ดี เราก็ต้องรู้ว่าสภาพแวดล้อมนั้นกำลังเป็นไปอย่างไร

เหมือนอย่างกับว่า เราไปท่องเที่ยวแล้วไปพักในที่แห่งหนึ่ง อย่างที่ว่าไปแล้วเมื่อก็ เราก็ต้องรู้ว่าที่นั่นเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร ต้องรู้พอสมควร เท่าที่พอมองเห็น เอาแค่ที่ไม่ปิดตาปิดหู คิดว่าแค่นั้นก็พอ ไม่ต้องรู้รายละเอียดลึกซึ้ง

นอกจากนั้น ประสบการณ์ที่ได้เคยผ่านอะไรต่ออะไรมา จะทำให้เรามองออกเหมือนกันว่า อะไรจะเป็นอย่างไร คือ ความรู้ของเรามีใช่เป็นความรู้ที่ลอยๆ ขาดตอนเฉพาะตรงนั้น มันมีความเป็นมาอยู่เบื้องหลังด้วย ประสบการณ์ก็จะเพิ่มขึ้นและมาเสริมกัน เรื่องอะไรเราจะไปตัดมันทิ้งไป

แล้วที่ว่านักการเมืองไม่ดี ทำไมอยู่ในแวดวงการเมืองได้ดี และสังคมก็ยอมรับอย่างดี นี่ก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่าสังคมนี้ชอบนักการเมืองอย่างนั้น ปัญหาจึงไม่อยู่ที่ตัวนักการเมือง แต่อยู่ที่สังคมทั้งหมด คือคนทั่วไปมีคุณภาพแค่นั้น เพราะฉะนั้น จะแก้ปัญหาให้ได้ผลจริง ก็หนีไม่พ้นว่าต้องพัฒนาคุณภาพของประชาชน

จริงไหมว่า นักการเมืองก็มาจากประชาชน หรือจากประชาชนนั้นแหละก็มาเป็นนักการเมือง

นี่หมายถึงทั้งสองทาง คือ เมื่อประชาชนเป็นอย่างใด ก็ **หนึ่ง** คนที่เป็นนักการเมืองก็คือ บางคนในประชาชนนั้นแหละมาเป็น แล้ว ก็ **สอง** คนที่เป็นนักการเมืองก็คือ คนที่ประชาชนแบบนั้นแหละชอบ อย่างนั้นแล้ว เลือกลงเข้ามา

ดังนั้น คุณภาพของประชาธิปไตย จึงอยู่ที่คุณภาพของ ประชาชน

ผู้ถาม: ถ้าเรารู้และทำใจได้แล้ว เราจะมีทำอย่างไร ในเมื่อมีพุทธ วจนะว่า เราควรเสียทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ เสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ขอมเสียชีวิตเพื่อรักษาธรรม ขึ้นไหนดที่เราควรจะสละชีวิตเพื่อรักษา ธรรม ในเมื่อทุกวันนี้ ธรรมะโดนย่ำยีตลอด ถัดมาบางลัทธิอ้างคู่พุทธ พจน์ว่า นิพพานเป็นอึดตายี่เป็นต้น เราควรจะทำอย่างไร แค่นั้น หรือนักการเมืองที่บางคนบอกว่าเขาเสียสละเพื่อชาติ แต่ความจริงโกง ชาติ ผมอยากจะทำว่า จุดใดที่เราต้องตัดสินใจว่าเราจะเสียสละ เสียสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะนี้ง่าย เสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิตก็ ง่าย แต่เมื่อไหร่จะสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม

พระ: อยู่ที่สองอย่าง **หนึ่ง** เรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับเรา แค่นั้น **สอง** เรา จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น แค่นั้น อยู่ที่ตัวเองตัดสินใจด้วยตัวเอง

บางกรณี เรื่องนั้นมาเกี่ยวกับตัวเราโดยตรงเลย มันเจาะจงมา ที่เรา ตอนนั้นเราต้องตัดสินใจแล้วว่า เราจะเอาอย่างไร ในกรณีข้อ สอง หากเราพิจารณาว่าเรื่องนี้สำคัญ เราต้องเกี่ยว เราก็เลยเข้าไป เกี่ยว อันนี้เป็นกรตัดสินใจของเราเอง เราเลือกได้

ในกรณีที่เราเลือกไม่ได้ ถ้าเป็นกรณีที่หนึ่งนี้ หากเรามีความรู้อยู่บ้าง ถึงอย่างไรเราก็พอตั้งรับได้ แต่ในกรณีแบบที่สองนั้น เป็นเรื่องพิเศษออกไป อยู่ที่เราจะตัดสินใจว่า แค่นั้นที่เราจะเอา เราก็อาจจะพิจารณาของเราเอง เพราะเรื่องนั้นไม่ได้เกิดผลโดยตรงต่อชีวิตของเราอย่างชัดเจน แต่มันมีผลเสียต่อสังคม ต่อหลักการ ต่อธรรมะ เราก็พิจารณาสีว่า เราจะเกี่ยวข้องด้วยแค่นั้น

ในสถานการณ์อย่างนี้ การสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมก็ควรทำได้ และน่าจะทำ แต่คงไม่ต้องถึงกับเป็นเรื่องล้มตาย คือ ควรสละชีวิตในความหมายว่า อุทิศชีวิตหรือยกชีวิตของเราขึ้นให้กับการพัฒนาสังคม ทูมเทรียวแรงกำลังให้แก่งานพัฒนาคุณภาพคน มุ่งมั่นขับเคี่ยวให้ประชาชน ซึ่งก็รวมทั้งนักการเมืองด้วย ให้มีจิตใจ และมีปัญญาที่ถึงธรรม

ผู้ถาม: ในเรื่องการสละชีพนี้ ถ้าเป็นชาวพุทธเราก็น่าจะง่าย เพราะเรามีหลักศีลธรรมเป็นตัวกำกับ เช่นว่า เราจะไม่ทำปาณาติบาต ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ในกรณีของผู้ก่อการร้ายวันที่ ๑๑ กันยายน ก็เป็นเหตุผลที่เขาเสียสละเพื่อพระเจ้าของเขา สละชีพเพื่อรักษาธรรมของเขา ผมไม่ได้มาเถียงที่ว่า ทักษณคติเขาเป็นอย่างไร แต่เขาก็อ้างได้ว่า เขาเป็นนักรบของพระเจ้า สละชีพเพื่อรักษาธรรม

พระ: กรณีนี้พิจารณาได้นี้ คุณจะสละชีพตัวเอง ก็สละชีพไป แต่นี่ไปเล่นงานชีพของคนอื่นซะใหม่ คือ ไปสละปลิดชีพคนอื่นที่เขาไม่ได้เกี่ยวข้อง เอาแต่เรื่องของตัวเอง ไม่คำนึงถึงใคร

ผู้ถาม: มหายานเขามีความคิดในเรื่องที่ว่า ถ้าหากจำเป็นต้องละเมิด ปาณาติบาต เพื่อกำจัดพระยามาร ท่านยอมทำ เพื่อจะไม่ให้พระยามารนี้ ก่อบาปไปทำร้ายคนดีในสังคมอีกมหาศาล หลวงจีนยอมลงนรกแทน

พระ: อันนั้นเป็นเหตุผลของท่าน แต่มันก็ทำให้เกิดช่องโหว่ เป็น ข้ออ้างสำหรับคนอื่นได้ บางทีคนอื่นยังไม่ถึงสถานการณณ์จำเป็น อย่างนั้น ก็จะมีอ้างแบบเดียวกันได้ว่า ถึงเวลายอมลงนรกแล้ว

แทนที่จะพูดอย่างนั้น ท่านให้คิดสวนทางอีกแบบหนึ่ง คือ ทำ อย่างไม่เราจึงจะมีความสามารถในการแก้สถานการณ์วิกฤตได้โดยไม่ ต้องไปทำร้ายใคร มันต้องพัฒนาคนให้ได้ขนาดนั้น ตามหลักการของ พระพุทธศาสนาท่านสอนให้พยายามในแง่นี้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการยอม

ในเรื่องนี้ สุดโต่ง มี ๒ แบบ

แบบที่ ๑ คือ ต้องใช้ความรุนแรงจัดการกับมัน

แบบที่ ๒ สุดโต่งไปอีกข้างหนึ่ง คือยอมสยบ คล้ายกับบอกว่า ฉันจะไม่รุนแรง แล้วก็ยอมปล่อยไปเลย อีกฝ่ายหนึ่งที่ร้าย ก็เลยทำ ได้ตามชอบใจ

วิธีของพระพุทธศาสนา คือ ทำอย่างไรจึงจะให้เรื่องนั้นระงับ สงบ แก้ปัญหาได้ โดยไม่ใช่ใช้วิธีรุนแรง ต้องแก้ ไม่ใช่ปล่อย ไม่ใช่ยอม แต่ต้องใช้ความสามารถอย่างสูง ที่จะแก้โดยไม่ใช้วิธีรุนแรง อันนี้จึง ทำให้มีหลักคำสอน มีตัวอย่างที่ท่านสอนให้มนุษย์ฝึกตน ให้พัฒนา ความสามารถที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ คือสยบความรุนแรง ด้วย ความสามารถที่จะระงับความรุนแรง

ผู้ถาม: ผมเห็นด้วยในหลักการ แต่ในแง่ความเป็นจริง คนหนึ่งเกิดมา เขาโกงไปเป็นแสนล้าน ตัวเรามีอยู่ไม่กี่สิบบาท เรารู้เท่าทันเขา เราจะพัฒนาปัญญาอย่างไรไปคัดค้านกับเขา ที่พูดอย่างนี้ เพราะกระผมมองว่า มันมีสิ่งที่เป็นสุดโตรงในสังคมอยู่แล้ว บางคนเกิดมามีทรัพย์มีอำนาจ แต่เป็นคนเลว อีกคนหนึ่งเกิดมาเป็นคนดี แต่ไม่มีอะไรเลย

พระ: อย่างนี้จะไปสู่เขาอย่างไร ผู้ไป ตัวเองก็ตายเปล่า

ผู้ถาม: ก็เหมือนอย่างสถานการณ์บ้านเมืองทุกวันนี้ คนดีก็ไม่อยากไปยุ่ง เพราะรู้สึกว่ามันด้านกระแสไม่ไหว คนมีประวัติต่างพร้อมเข้ามาเต็มไปหมด เราจะอยู่อย่างไร

พระ: เรื่องนี้ไม่ใช่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่เป็นปัญหาระยะยาว คือ ไม่ใช่แค่ว่าคนดีท้อใจ ไม่กล้าเข้าไปยุ่ง แต่อีกชั้นหนึ่งซึ่งกว้างกว่านั้นก็คือ เป็นเพราะสภาพสังคม มีค่านิยมที่เป็นปัญหาด้วย มันจึงไม่เอื้อ คือ ค่านิยมของสังคมไม่ได้เชิดชูคนดี เพราะฉะนั้น คนดีก็ไม่มีกำลัง

ถ้าหากว่าตัวสังคม คือประชาชน มีค่านิยมเชิดชูคุณธรรม เชิดชูคนดี ยกย่องคนดี ก็ยกคนดีให้มีกำลังเอง ไปสู้ได้ ที่นี้องค์ประกอบด้านกำลังหนุนอันนี้มันไม่มี ตัวเองเข้าไปคนเดียว ก็เลยไม่มีกำลังจะสู้ อันนี้เป็นปัจจัยอีกระดับหนึ่งที่เราต้องรู้ทัน

เราอาจจะมองอย่างคนกลัวการเมืองแบบที่ว่า เมื่อเห็นว่ามีแต่คนไม่ดี ก็เลยไม่กล้าเข้าไป ถ้าอย่างนั้น เราก็อาจจะไปเดินทางด้านอื่น โดยคิดในระยะยาวว่าจะต้องทำอะไรในการที่จะแก้ปัญหานี้ แล้วก็อาจจะคิดได้วิธีการที่ออกมาในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องไปเข้าสนามเดียวกับเขา

เรารู้อยู่แล้วว่าสนามนี้มันเล่นโกงเราแน่ เราตายแน่ เราจะไป
เข้าสนามนี้ทำไม เราก็ไปหาสนามอื่น มันต้องคิดหาทางออก เอา
ทางเลือกอื่น เหมือนพระพุทธรูปเจ้าบ่าเพ็ญพุทธกริยานักหนาแล้ว นาน
ตั้ง ๖ ปี ทำอย่างเต็มที่จนไม่มีใครจะทำแบบนี้ได้ ก็ไม่ตรัสรู้ อย่างนี้ก็
เลิกได้แล้ว พระองค์เลิกล้มวิธีนั้น แต่พระองค์ไม่ได้คิดเลิกล้มการ
ตรัสรู้ ทรงคิดว่ามันน่าจะมีทางอื่น ทางนี้ไม่ถูกต้อง ไม่ได้ผล ก็ต้อง
เปลี่ยนวิธีการ อย่างที่ว่าไปใช้วิธีการแห่งปัญญา

ผู้ถาม: ผมเทียบอย่างสังคมพม่ากับสังคมของไทย สังคมไทยผ่านการ
ต่อต้านเผด็จการช่วง ๑๔ ตุลา เป็นต้น แต่อย่างของพม่าตั้งแต่เขาได้
อิสรภาพจากการเป็นเมืองขึ้น จนกระทั่งมีรัฐบาลทหารขึ้นมา ทั้งๆ ที่
เขาก็เป็นรัฐบาลพุทธเหมือนกัน ประชาชนก็เป็นพุทธ แต่ถึงวันนี้
สถานการณ์เขาเลวร้ายกว่าเรามาก อย่างนี้มันก็เหมือนกับลักษณะ
ปล่อยปละละเลย

พระ: ใครปล่อยละ คนที่ทำก็นึกไม่ถึงว่าจะเกิดสถานการณ์อย่างนี้
ฝ่ายที่อยู่ในอำนาจก็กลัว ความกลัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คน
รุนแรง เพราะกลัวว่าตัวจะแย ก็ต้องปกป้องตัวเองไว้ ถึงอย่างไร ก็
ต้องเอาตัวฉันอยู่ให้ได้ แล้วเพื่อให้ตัวอยู่นี้แหละ ก็เลยทำทุกอย่างที่
เลวร้ายได้ ความกลัวนี่แหละเป็นตัวการสำคัญ

เหมือนประเทศมหาอำนาจ ไม่ใช่เขาไม่กลัว เขากลัวว่าจะเสีย
อำนาจ กลัวว่าจะสูญเสียความยิ่งใหญ่ เขาก็ต้องทำอะไร ที่รุนแรง

ถ้าคนเก่งถึงขั้นจริงๆ เขาก็จะกล้าที่จะแก้ปัญหาโดยไม่ต้อง
ใช้วิธีรุนแรง นี่ก็คือต้องพัฒนาตัวจนสามารถสยบความรุนแรงได้ ซึ่ง
มนุษย์ยังพัฒนาไปไม่ค่อยถึง หรือยังคิดไม่ถึง จึงได้แค่กลัวว่าตัวจะ
แย แล้วแรงมา ก็ต้องแรงไป

ผู้ร่วมสนทนา: พระพุทธเจ้าท่านทรงเป็นมหาบุรุษของโลก คือท่านมีความสามารถสูงมาก เป็นอัจฉริยะของโลก

พระ: อาตมายกตัวอย่างเพื่อให้เห็นแนวทางว่า มันไม่จำเป็นต้องใช้วิธีเดียว แต่เราต้องหาทางออกโดยวิธีอื่นด้วย และที่ท่านสอนไว้ อย่างนั้น ก็เพราะท่านเห็นแล้วว่า จะแก้ปัญหาได้จริง ก็ต้องทำได้ถึงขั้นนั้น มิฉะนั้นก็จะวนเวียนกันอยู่อย่างนี้ และก็แค่นี้

ก่อนกาเบอร์เลือกตั้ง ก้าวใจตัวเรา ว่าเอา "ธนะ" หรือเอา "ธรรมะ"

ผู้ร่วมสนทนา: คือไปทำอย่างอื่น ไม่ต้องเกี่ยวกับการเมืองเลยหรือ
ขอรับ

พระ: ต้องแยกอีกแหละ คือ หนึ่ง ถ้ามองในแง่ว่าเราทีมงานของเราที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาก เราไม่ควรจะมาเสียเวลาในเรื่องนี้ เพื่อไม่ให้เรื่องนี้มากกระทบทำลายงานของเรา เราก็ไม่ยอมสละเวลาให้กับเรื่องการเมืองนั้น เพื่อจะอุทิศเวลาให้กับงานที่เราเห็นคุณค่า ถ้าอย่างนั้น ก็ทำเรื่องของเราไป แต่อย่างที่ว่า นี่ก็คืออยู่ในระดับที่หนึ่ง คือ เอาแค่พอรู้ว่าอะไรเป็นอะไรในสภาพแวดล้อมของสังคมนี้ ต้องรู้ไว้ แต่ไม่ลงลึก นี้อย่างหนึ่ง

ที่นี้ อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ในกรณีที่เกิดจะแก้ปัญหานี้ คิดแก้ปัญหาบ้านเมืองที่เป็นอย่างนี้ ก็มาถึงขั้นที่ว่าเราไม่จำเป็นต้องใช้วิธีเดียวกับเขา เราอาจจะต้องเปลี่ยนไปทำอะไรอย่างอื่น หรือใช้วิธีอื่น แต่ในระยะยาวมันก็น่าไม่พ้นที่จะต้องแก้ไขทั้งสังคม

เวลานี้ เราต้องยอมรับความจริงว่า องค์ประกอบของสังคมแทบทุกส่วนเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความโดดเด่นของผู้มีบาปกรรม ไม่ใช่เอื้อแก่คุณธรรม มันจึงเป็นโอกาสของเขา ก็ต้องรู้ตัวดีกว่า เราได้ปล่อยสังคมของเราให้หมักหมมอยู่ในความประมาทมานาน จนกระทั่งสังคมนีกลายเป็นสภาพเอื้อแก่คนพวกนี้ แล้วอย่างนี้ เราจะมาแก้ปัญหาฉบับพลันทันทีได้อย่างไร

อย่างประชาชนทั่วไปก็ไม่ใส่ใจแล้วว่า การเมืองจะทำให้บ้านเมืองส่วนรวมเป็นอย่างไร เอาแค่ให้ตัวฉันอยู่ได้ ก็ยอมรับเงินทองในการเลือกตั้งง่าย ๆ ถ้าเราเอาคนดีมา ก็ยากที่จะได้รับการเลือกตั้ง นอกจากว่าจะมีความโดดเด่นประทับใจจนกระทั่งเป็นสุรัักสุคตบูชาของประชาชน

ในแง่หนึ่งคือ ต้องมีมหาบุรุษขนาดนั้น จึงจะสามารถเปลี่ยนสังคมอย่างนี้ได้ ซึ่งเป็นเรื่องยากมาก แต่ก็ต้องยอมรับว่า องค์ประกอบในสังคมเวลานี้มันเป็นอย่างนั้น และกระแสมันกำลังไหลไปทางนั้นอย่างรุนแรง

มีคณะที่มาคุยก่อนหน้านี้ เขาปรารภเรื่องความเลวร้ายของสังคมไทย อย่างการปกครองทุกวันนี้ ไม่เฉพาะส่วนกลาง ออกไปยังท้องถิ่น อบต. รับเลือกตั้งเข้ามา ก็มักเป็นพวกนักธุรกิจรับเหมาโน่นนี่ รับเลือกตั้งเข้ามาไม่ใช่มีจุดประสงค์ที่จะมาพัฒนาทำความดีงามให้กับท้องถิ่นหรือแก่ประชาชน เขามาเพื่อธุรกิจของเขา เพราะฉะนั้น เวลาเข้ามา เขาก็มาด้วยการหว่านเงินอีก แม้แต่สังคมในระดับท้องถิ่นก็เสียหายไปหมด

แย่งตั้งแต่เลือกตั้ง ส.ส. ของประเทศ ลงไปจนถึงเลือกตั้งท้องถิ่น กลายเป็นระบบที่ไม่มีหลักการแล้ว เอาเงินเข้าว่า

นี่ก็หมายความว่า สังคมไทยบีแบกเหลกเหลวไปหมดแล้ว อย่างนี้ก็หวังอะไรได้ยาก อย่างทางด้านโรงเรียน ครูก็กลัวจะขึ้นอบต. จึงพยายามหลีกเลี่ยง แต่ก็ไม่พ้น แล้วก็หวาดว่า ถ้าครูจะทำอะไรเพื่อพัฒนาการศึกษา แต่มาขัดผลประโยชน์ทางธุรกิจของเขา แล้วเขาจะเอาอย่างไรกับโรงเรียน ครูจะอยู่ดีได้ไหม นี่คือสภาพของสังคมที่ได้สร้างเหตุปัจจุบันจายกันมา จนกระทั่งเป็นอย่างนี้ ธุรกิจที่โลกผลกำไรกลายเป็นกระแสหลักของสังคม

จริงอยู่ ส.ส. ที่ดี อบต. ที่ดี ที่มีหลักการ ก็มี แต่ถ้าฝ่ายดีนี้เป็นกรณียกเว้น นั่นก็คือบอกว่าสังคมนี้ป่วยถึงขั้นอาการหนักแล้ว

เมื่อคนใกล้ก็หวาด คนไกลก็ห่วงอย่างนี้ อบต. ก็เท่ากับมีเครื่องเตือนใจไว้แล้วว่า ตัวเองจะต้องสร้างศรัทธาขึ้นมาให้ได้ ถ้าระดับท้องถิ่นสร้างความเชื่อมั่นขึ้นมาได้ ก็มีทางจะคืบหน้าขึ้นมาแก้ไขในระดับรัฐชั้น ส.ส. ที่ญาติโยมมาบ่นกันที่นี้ว่าแสนจะเบื่อ

เป็นทางเลือกของสังคมไทยว่าจะเอาธรรมะ หรือจะเอาธนะ ดูเหมือนว่าคนไทยมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ที่จะใช้สิทธิในการเลือกนี้ และคนไทยก็รู้ด้วยว่าที่ภูคนั้นต้องเอาธรรมะ

แต่ถ้าไม่เลือกธรรมะ กลับไปเอาธนะ ก็เพราะใจนี้แหละไม่เป็นไท ใจนั้นจึงไม่มีเสรีภาพที่จะเลือกเอาสิ่งที่ถูกต้อง หมายความว่า คนไทยที่ใจไม่เสรี ก็ไปใช้เสรีภาพที่จะเลือกเอาธนะ

สำหรับตัวเรา อย่างน้อยเราก็ต้องมีหลักการของเรา แล้วก็ทำตามหลักการนั้นให้ดี แม้แต่ท่านที่ไม่ได้ยุ่งกับการเมือง เมื่อมีงานของตัวเองที่ตนชอบ ซึ่งเป็นเรื่องของความดีงาม ถึงจะไม่ได้เกี่ยวกับการเมืองเลย แต่ถ้าทำงานที่ดีนั้นได้ผลจริงจางในระดับหนึ่ง ถึงขั้นหนึ่งก็จะมีอิทธิพลเหมือนกัน

เราสามารถช่วยสังคมได้เป็นระดับๆ เป็นขั้นๆ ตามกำลังอิทธิพลในฝ่ายดีของเรา อย่างน้อยเราก็เป็นตัวหนุนเหนี่ยวสังคมไว้ไม่ให้เลือนไหลไปลงเหวไวเกินไป และถ้าเรามีกำลังมาก เราก็อาจจะมาต้าน มาดึงสังคมไว้ได้บ้าง เรียกว่า ช่วยกันทำในรูปแบบต่างๆ พอจะถ่วงจะตรึงไว้ เพราะว่าสภาพทั่วไปมันไม่เอื้อ

ผู้ร่วมสนทนา: ถ้าจะนิยามคำว่า ปฏิรูปเทศาโศ คือ เกิดในดินแดนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี อย่างเราเกิดในดินแดนพระพุทธศาสนา แต่สังคมนั้นเป็นสังคมที่ศีลธรรมต่ำ อีกอย่างหนึ่ง คือเราไปเกิดในดินแดนที่ไม่มีพระพุทธศาสนา แต่เป็นประเทศที่มีศีลธรรม อย่างไรก็ตามจริงจะเรียกว่า ปฏิรูปเทศาโศ

พระ: ต้องดูองค์ประกอบแต่ละอย่าง ส่วนไหนเอื้อมากเอื้อน้อย ให้แยกเป็นด้านๆ ไม่ใช่พูดคลุม เช่น อาจจะพูดว่าที่นี่ดีในแง่จิตใจ ผู้คนมีน้ำใจไม่ค่อยมีความรุนแรง แต่ขาดความรู้ หรือบกพร่องด้านปัญญา

อีกแง่หนึ่ง ที่ว่ามีสิ่งแวดล้อมดี เราอาจจะบอกว่า ที่นี่ดินฟ้าอากาศดี แผ่นดินอุดมสมบูรณ์ คนอดตายได้ยาก ภัยธรรมชาติก็หาไม่ค่อยได้ และสังคมมีภูมิหลังที่รู้จักพระพุทธศาสนา มีทุนเดิมดี แต่คนส่วนใหญ่มักเพเลิดเพลินอยู่ในความประมาท ไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งที่ตนมีอยู่ และไม่รู้จักใช้ หรือว่าสังคมได้เสื่อมลงไป ก็เรียกว่า ดีอย่างหนึ่ง เสียอย่างหนึ่ง หรือมีดี แต่ใช้ไม่เป็น

ที่พูดว่าเป็นดินแดนพุทธศาสนานั้น สังคมไทยเวลานี้ รู้จักพระพุทธศาสนาจริงหรือเปล่า และมีพระพุทธศาสนาในความหมายที่ว่าปฏิบัติตามหรือเอามาใช้ในชีวิตในสังคมหรือเปล่า มันอาจจะกลายเป็นว่า เราพูดถึงมรดกที่ยังมีซากเหลืออยู่เท่านั้น ที่พูดว่าเราเกิดในดินแดนพระพุทธศาสนานั้น จริงแน่หรือ เวลานี้ ดินแดนนี้นับถือหรือถือตามลัทธิอะไรแน่

เอาละ ถ้ายังมีพระพุทธศาสนาชนิดที่เป็นซากมรดกเหลืออยู่เมื่อมองในแง่ดี ก็ยังเป็นโอกาสว่าใครที่สนใจเอาใจใส่ ก็ยังสามารถได้ประโยชน์จากมรดกนั้น แต่ตัวประเทศตัวท้องถิ่นขณะนี้ เป็นปฏิรูปเทศวาโส หรือเปล่า อันนี้ก็ขอให้วิเคราะห์กันดู

แล้วอีกอย่างหนึ่ง ดินแดนใดอยู่สบาย ในไม่ช้าคนก็ชักจะเอาอะไรแต่ที่ง่าย ๆ และมักเฉื่อยชา

ถ้าพูดสั้น ๆ ก็เอาแค่ว่า ดินแดนนี้มีสภาพเอื้อดีมาก แต่คนที่อยู่จะรู้ตัวและรู้จักใช้มันหรือไม่ ก็อีกเรื่องหนึ่ง

ผู้ถาม: อย่างกรณีพระผู้ใหญ่ที่ไปเททองหล่อจตุคามรามเทพ อันนี้เป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ครับ ไม่ต้องพูดถึงพระที่เอามัดมาปาดคอหรือเอาดาบมาฟันตัวเอง เพื่อโชว์ความขลัง

พระ: ในเรื่องจตุคามรามเทพก็ได้เขียนไว้แล้วว่า ระวังให้ดี พระเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ถ้ากลายเป็นว่า พระไปเคารพเทพอะไร ก็จะหล่นจากพระพุทธศาสนาเลยนะ นี่เป็นเรื่องหลักการของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่แง่ของพระวินัย เพราะตอนนั้นไม่มีเรื่องจตุคามฯ สมัยพุทธกาลไม่มีแม้แต่การเททองหล่อพระ ข้อบัญญัติทางวินัยในเรื่องนี้จึงยังไม่มี

อย่างไรก็ตาม การที่ญาติโยมถามอย่างนี้ เป็นเรื่องที่ดี แสดงว่าญาติโยมยังใช้สิทธิในพระพุทธศาสนาของตน แต่ที่จริง ญาติโยมก็เป็นพุทธบริษัท มีสิทธิในพระพุทธศาสนาเท่ากับพระนั่นแหละ โดยเฉพาะในแง่ความรู้ จึงวินิจฉัยได้เองว่าเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ใช่พระที่ไปเทศง ก็ไปตามนิมิตต์ของญาติโยมนั่นแหละ ถ้าญาติโยมนั้นรู้จักพระพุทธศาสนา และรู้จักตัวว่าเป็นพุทธบริษัท ก็ไม่นิมิตต์พระไปทำอย่างนั้น เรื่องก็ไม่มี

แม้สภาพจะไม่เอื้อ กำลังจะไม่พอ ก็ไม่ท้อ ไม่อับจนหนทาง

ผู้ถาม: เรื่องที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้วไปทำเรื่องส่วนตัวสนใจอย่างอัลกอรี อดีตรองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ไปทำเรื่อง Global Warming จนได้รางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ อันนี้เป็นทางออกอันหนึ่งได้ไหมครับ

พระ: เป็นตัวอย่างได้ หมายความว่า เราสามารถทำเรื่องอื่น ในระดับที่มีผลกว้างออกไป ที่มีกำลังมาก มันก็กลับมามีอิทธิพลค้ำยันหรือบีบในวงการเมืองได้เหมือนกัน เราจะทำอะไรก็ตาม ถ้ามันมีกำลังด้านดีงามที่มีผลต่อสังคมส่วนรวม มีผลต่อโลกในระดับขนาดใหญ่ มันก็กลับมาเป็นพลังในการต่อรองได้

ตอนนี้ ต้องยอมรับความจริงว่า การแก้ไขปัญหาในสังคมไทยนี้ยากมากแล้ว เพราะวาระบบมันไหลไปตามสภาพค่านิยมในจิตใจคน ซึ่งทั้งหมดไม่เอื้อเลยต่อการสร้างสรรค์สังคม คนที่จะมาสู้กับสภาพอย่างนี้ ต้องมีกำลังมากพอสมควร

ผู้ถาม: อย่างพระเจ้าอยู่หัว ท่านทรงเป็นศูนย์กลางของคนไทยทุกระดับ ก็เลยเกิดความห่วงไหวว่า พระองค์ทรงพระประชวรอย่างนี้ เหตุการณ์บ้านเมืองจะยิ่งแย่ไปกันใหญ่

พระ: ความเป็นห่วงในแง่หนึ่งก็ช่วยให้เรามีจุดที่จะตั้งตัวไว้ และยังตั้งตัวอยู่ พร้อมทั้งเป็นการแสดงออกให้เห็นว่า เรามองสิ่งที่คาดหวัง หรือสิ่งที่จะเป็นคุณแก่ประเทศชาติว่าเป็นอย่างไร แต่ไม่ควรจะหยุดแค่ห่วง เมื่อห่วงแล้ว ควรทำอย่างไรต่อไป เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะมา ก็ต้องคิดกัน

ผู้ร่วมสนทนา: ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานก็ตรัสไว้ว่า อย่ายึดตัวพระพุทธองค์เป็นหลัก ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก

พระ: ก็เหมือนอย่างกรณีมารนั่นแหละ พระองค์ถูกมารมาทวงให้ปรินิพพาน พระองค์ตรัสบอกมารว่า เราจะยังไม่ปรินิพพาน จนกว่าพุทธบริษัทจะเป็นอย่างนี้ๆ หนึ่ง สอง สาม โดยหลักการ ก็คือถ้าพุทธบริษัทสามารถรักษาหลักพระศาสนาไว้ได้ พระองค์จึงจะปรินิพพานเรื่องเป็นอย่างนั้น

อย่างกรณีนี้ ก็ต้องให้มีกำลังคนที่มีจิตใจโน้มไปในทางที่รักความดีงาม รักธรรมะ ให้มีพอสมควร ที่จริง คนที่รักธรรมะ รักความดีงาม ก็มีอยู่ แม้แต่ผู้ที่เข้าไปสู่วงการเมืองก็คงจะมี บางคนก็ก้าวถึง แต่ถ้าคนดีมีแค่เป็นกรณียกเว้น ก็ไม่ไหว

ผู้ร่วมสนทนา: ในมงคลสูตรที่ว่า อเสวนา จ พาลานํ เราไม่ควรจะไปคบคนพาลเลยใช่หรือไม่ครับ

พระ: ท่านสอนว่า ไม่คบคนเลว เว้นแต่จะช่วยเหลือเขา พุทธพจน์บอกไว้อย่างนั้น ท่านไม่ได้ว่าไม่ให้เกี่ยวข้องเลย แต่อย่าลืมนะว่าการไปเกี่ยวข้องกับคนพาล ถ้าเรามีกำลังสู้เขาไม่ได้ เราอาจถูกเขาดึงไปเลยก็ได้ เราต้องพิจารณาให้ชัดว่าเราแน่จริง เรามีกำลังเหนือเขาแน่นอน เราจึงเข้าไปช่วยเพื่อจะดึงเขาขึ้น หรือดึงออกมา

ผู้ร่วมสนทนา: พวกเรานับว่าโชคดีกว่าคนอื่นอีกหลายคน อย่างนางองซานซุจี แถถูกกักขัง ปิดหู ปิดตา ไม่ให้รับรู้ข่าวสารอะไรเลย ทำอะไรไม่ได้ ถูกกักบริเวณ

พระ: องซานซุจี ถูกขัง ไม่มีอิสรภาพนั้นแหละ กลายเป็นกำลังที่เป็นแรงกดดันรัฐบาลพม่า รัฐบาลพม่าลำบากนะที่ไปกักขังนางองซานซุจี ทำให้เป็นข้ออ้างสำหรับผู้ที่จะรวมตัวกันสู้กับรัฐบาล

ผู้ร่วมสนทนา: ในประวัติศาสตร์ มหาบุรุษมีอยู่ อย่างมหาตมะ คานธี อย่างฟีเดล คาสโตร ก็ประสบความสำเร็จ ทำทนายสหรัฐฯ อยู่จนทุกวันนี้

พระ: ในแง่หนึ่งเราต้องยอมรับความจริง อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วโส อีสฺสริยํ โลกเก” อำนาจเป็นใหญ่ในโลก พวกเขามีอำนาจมีกำลังมหาศาลที่จะจัดการกับอะไรต่ออะไรได้ต่างๆ

ผู้ร่วมสนทนา: พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสหรือครับว่า อำนาจต้องคู่กับปัญญา

พระ: ใช่สิ ถ้าอำนาจอยู่ได้ปัญญา หรืออำนาจอยู่ได้ธรรม ก็จะทำให้ผลดี คือ เหาธรรมเป็นอำนาจ

ลองคิดถึงพระเจ้าอโศกก่อนที่จะเข้ามาหาธรรมสี พระองค์ก็ใช้อำนาจเล่นงานคนอื่นมามากมายนับไม่ถ้วน ในระบบนั้น ความ เป็นใหญ่หรืออำนาจอยู่ที่บุคคลผู้เดียว อย่างพระเจ้าอโศกนี่ ก็เจาะไปที่นั่นเลย สามเณรนิโครธทำให้พระเจ้าอโศกกลับใจองค์เดียว ทุกอย่างก็เปลี่ยนทิศทางไปหมด

เหมือนอย่างเมื่อพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา ตอนนั้น แคว้นมคธยิ่งใหญ่ พระพุทธเจ้าเสด็จไปพาราณสีก่อน พาราณสีอยู่ในแคว้นกาสิ ซึ่งขึ้นต่อแคว้นโกศล แต่พระองค์ไม่ทรงประกาศพระศาสนาที่นั่น พอโปรดได้ปัญจวัคคีย์แล้ว ทรงพามาคธ เพราะมคธเป็นศูนย์กลางของอำนาจความยิ่งใหญ่ แล้วก็เจาะตัวที่พระเจ้าแผ่นดินเลย แต่ก่อนจะเข้าเมือง ก็ต้องจัดการกับพวกฤษีซึ่งเป็นที่นับถือของชาวมคธก่อน คือ พวกชฎิลสามพี่น้อง จากพวกชฎิลก็เข้าถึงพระเจ้าพิมพิสาร ตั้งหลักประกาศพระศาสนาได้

ผู้ร่วมสนทนา: พระพุทธเจ้าทรงใช้พระญาณหยั่งรู้ว่า พระเจ้าพิมพิสารจะได้เป็นพระโศดาบัน แต่พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้

พระ: คือต้องพิจารณาความพร้อมขององค์ประกอบต่างๆ แม้แต่บุคคลแต่ละคนที่พระพุทธเจ้าจะทรงสอน ก็ต้องพิจารณาคูอินทรีย์ของเขา ยิ่งในระดับสังคมประเทศชาติที่กว้างออกไป ก็ต้องพิจารณา

เพราะฉะนั้น ความรู้ที่สำคัญ อย่างไรก็ตามก็ขาดไม่ได้ จะใช้หรือไม่ใช้ก็แล้วแต่ ต้องมีไว้ แล้วความรู้ก็ต้องแยกได้จากความรู้สึก ให้เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เมื่อถึงคราวจะใช้ เราจะได้มีความพร้อม เพราะความรู้มันไม่จำเป็นจะต้องใช้ทันที ให้มีไว้ก็แล้วกัน อย่างน้อยให้ทันกับสถานการณ์

เราไปเกี่ยวข้องกับสังคมนี้ ที่มีสภาพอย่างนี้ ที่จุดใดก็ตาม แม้แต่งานของเรา งานที่เรารัก เราชอบ มีคุณค่า เราอาจเห็นว่าไม่เกี่ยวกับการเมือง แต่มันมีแง่โยงกันจนได้ บางทีสถานการณ์ของสังคมมันเป็นไปเอง มันมาโยงกับงานของเราจนได้

เมื่อกระแสใหญ่ไหลลง คนที่แก้ไข ต้องจับหลักให้ได้

ผู้ถาม: ผมได้อ่านบท “ไตรลักษณ์” ในหนังสือพุทธธรรม ก็ขีดเส้นใต้เอาไว้ รู้สึกว่าพอช่วยได้ พอเห็นว่าอะไรมันไม่ยั่งยืน เป็นอนิจจัง มันคงไม่เป็นอย่างนี้ตลอดไป

พระ: นั่นเป็นแง่หนึ่ง แต่อย่าให้อนิจจังเป็นเพียงข้อปลอบใจ หลักอนิจจังท่านสอนเน้นในแง่ว่า ไม่ให้หนึ่งนอนใจ คือให้ไม่ประมาท

อีกอย่างหนึ่ง คือการมองกว้างมองไกลว่า สภาพอย่างนี้มันเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย แน่นนอนว่ามันไม่คงอยู่ แต่ต้องระวังด้วยว่าทำอย่างไรเราจะไม่กลายเป็นปัจจัยเสริมในฝ่ายที่จะทำให้สภาพแบบนี้มันหนักลงไปอีก

สังคมไม่ได้หยุดแค่นี้ ที่มันเสื่อมอยู่นี้ มันอาจจะเสื่อมลงไปยิ่งกว่านี้ก็ได้ เราก็ต้องรู้ทันถึงความเป็นไปได้นี้ และถ้ามีจุดแก้ไขและเบนทิศทางมันได้ ก็พยายามเบนมันออกไป ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้ลงลึก แต่เราก็พอรู้ มันเข้ามา ผ่านตาเรา เรามีโอกาสรู้ ก็รู้ไป แล้วอันไหนเราสนใจอยากรู้มากขึ้น ก็ไปตามดูหน่อย เป็นส่วนประกอบรอบนอกของชีวิต ซึ่งเราไม่ได้เอาจริงเอาจัง เพราะเรามีเรื่องที่เราถือว่ามีคุณค่าที่ต้องเอาจริงเอาจังและอุทิศตัวให้มากกว่า

ในด้านความรู้สึก เราก็แค่รู้ว่าเรื่องนี้เราไม่ชอบใจ ไม่พอใจ และเรามีเหตุผลที่จะไม่ชอบ เพราะมันไม่ถูกต้อง ไม่ดีอย่างนี้ๆ แต่ไม่ต้องไปครุ่นคิดอะไรมันมาก เราไม่ปิดตา แต่ก็ไม่ค่อยจ้องดู ก็มองๆ ดูๆ รู้ๆ ไป ส่วนไหนเรามีโอกาสเกี่ยวข้อง เราก็ทำส่วนนั้นให้ถูก หรือพยายามแก้ไขไป โดยเฉพาะในส่วนที่งานของเราเกี่ยวข้องด้วย ถ้าได้จังหวะ หรือถ้ามีโอกาส เราอาจจะช่วยแก้ไขปัญหาไปตามสมควร

ถ้าทำอย่างที่ว่านี้ จะดีกว่าการคอยตามจ้องดูนักรการเมือง หรือไม่ยอมมองเลย แล้วก็ได้แต่ครุ่นคิดหรือกลุ่มกังวลว่าทำไมเขาเป็นอย่างนี้ ทำไมเขาไม่ทำอย่างนั้น ในขณะที่ตัวเราเองก็ทำอะไรไม่ได้ หรือไม่ได้ทำอะไร

ผู้ถาม: อย่างนี้เรียกว่าถืออุเบกขาธรรม ใช่มั้ยหรือไม่ครับ

พระ: อุเบกขานะต้องมี แต่ต้องเป็นอุเบกขาแท้ ไม่ใช่อุเบกขาแบบเฉยเมย และไม่ใช่ว่าเฉยใจ ที่กลายเป็นอัญญาอุเบกขา ไม่ใช่ปล่อยให้ปลงละเลย ทอดทิ้ง แต่ที่จริงเราดู และมองในระยะยาวด้วย

เราไม่ได้มองแค่สถานการณ์ของนายคนนั้นคนนั้น เพราะอันนั้นเดี๋ยวมันก็เปลี่ยนไป องค์ประกอบต่างๆ มันไหลเลื่อนไปเรื่อย แต่ข้อสำคัญคือ ทำอย่างไรเราจะพัฒนาคนในสังคมให้ดีขึ้น อันนี้คือเรื่องในวงกว้างและในระยะยาว ถ้าแก้ไขคุณภาพประชาชนไม่ได้ มันยากนักหนา

อย่างการศึกษาก็เป็นเรื่องสำคัญ คนที่ทำงานในด้านการศึกษา ถึงเขาจะไม่ใส่ใจเรื่องการเมือง แต่ถ้าเขาหันต่อสถานการณ์ และรู้ปัญหาพื้นฐาน แล้วจับที่จุดนั้น นั่นคือเขาก็กำลังช่วยแก้ปัญหาของสังคมในระยะยาว และอย่างเป็นเนื้อหาสาระ

เวลานี้การศึกษาก็มาอยู่ในภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อ อาจจะถอยหลังอีกก็ได้ การศึกษาที่ลงมาอยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่นนี้ ไว้ใจได้ไหม คนมันใจกันใหม่ ดูจากการที่เคลื่อนไหวกันมา ก็น่ากลัวอยู่

ผู้ร่วมสนทนา: เขาอ้างเรื่องการกระจายอำนาจ

พระ: กระจายหรือไม่กระจายอำนาจ คุณภาพต้องเป็นเรื่องเอกกระจายอำนาจอาจจะได้แค่รูปแบบ หมายความว่า ว่าโดยหลักการการที่ท้องถิ่นรู้จักรับผิดชอบตัวเอง ย่อมเป็นการดี นี่เขาก็อยากให้ท้องถิ่นรับผิดชอบตัวเอง แล้วมีการเตรียมความพร้อมอย่างไร อบต. ที่ดีก็มี แต่เทียบสัดส่วนแล้วเป็นที่สงสัยกันว่า ที่สบายใจได้ที่เปอร์เซนต์

ปัญหาใหญ่ของทั้งสังคม เรื่องคุณภาพประชาชน เราจะแก้ได้อย่างไร ก็ต้องพัฒนาคุณภาพประชาชน พัฒนาประชาชนจะทำอย่างไร ก็ต้องด้วยการศึกษา แล้วการศึกษาจะพัฒนาคุณภาพของประชาชนได้อย่างไร ในเมื่อการศึกษาเองมีสภาพเป็นแบบนี้

ชาวบ้านรู้กันเล่ากัน คุณครูฐานะทางสังคมก็ไม่ได้รับยกย่องอย่างสมัยก่อน ฐานะทางเศรษฐกิจก็ไม่ดี สตางค์ไม่ค่อยมี พอวันหยุดบางทีไปเดินขายตรง ไปบ้านผู้ปกครอง พ่อแม่เห็นคุณครูมานึกว่ามาถามไถ่เรื่องลูกว่าเรียนเป็นอย่างไร เปล่าเลย มาขายของต่อมา พ่อคุณครูมา พ่อแม่ก็คอยหลบ เข้าวงจรธุรกิจไปหมด

ผู้ร่วมสนทนา: ไม่ต่างอะไรกับสื่ออย่างหนังสือพิมพ์ที่ลงภาพลงข่าวประเภทยุวกามกิเลส หรืออย่างโทรทัศน์ที่เสนอแต่ละครน้ำเน่า แล้วเขาก็อ้างว่า คนชอบบริโภคของอย่างนี้ ก็ต้องสนองอย่างนี้ พวกนี้ไม่ใช่เขาไม่ฉลาดนะครับ แต่เขาต้องการขาย ขายให้ได้มาก

พระ: เขาฉลาดที่เดียวแหละ คือฉลาดในการหาผลประโยชน์ มีคำ
พระว่า “อตุตตตตปณฺณา อสุจฺจิมนุสฺสสา” มนุษย์ที่ฉลาดหาผลประโยชน์
ให้แก่ตน เป็นคนไม่สะอาด ฉลาดในที่นี้ คือ ฉลาดเอาเพื่อตัว

สื่อมวลชนก็อยู่ในระบบธุรกิจ ในแง่หนึ่งก็ต้องเห็นใจเขา แต่ก็
ต้องขอให้เขาเห็นแก่สังคมบ้าง ถึงจะอยู่ในกระแสธุรกิจ ก็อย่า
ซ้ำเติมสังคมให้หนักนัก หรืออย่าได้แค้ไหลไปตามกระแสอย่างเดียว
ถ้าคุณเห็นว่าอันนี้มีโทษไม่ดีต่อสังคม ในขณะที่คุณไปตามกระแส
นั้น ก็ขอให้คุณมีหลัก ว่าทำอย่างไรจะหาส่วนดีมาใส่ในงาน ที่จะมา
ช่วยสังคมนี้บ้าง อย่างน้อยอย่าลืมจิตสำนึกด้านดีเสียทีเดียว ระดับ
ทั่วไปน่าจะได้แค่นี้

ที่นี่ แค่นั้นไม่พอ เราต้องมีคนไว้หลายระดับ เราจะหวังให้อยู่ๆ
สังคมจะดีขึ้นมาเอง มันเป็นไปได้ ก็ต้องมีคนในระดับที่เข้มแข็ง
กว่านั้น คือคนที่ไม่ยอมไหลตามกระแสเลย แต่พยายามนำกระแส
หรือทวนกระแสขึ้นทางดีไปเลย คนที่เข้มแข็งจริงๆ ผู้เต็มที่ ด้านร้าย
ไม่เอาเลย ก็ต้องมีไว้บ้าง พวกดีนี้ถ้าไม่มีกำลังหนุน ก็แย่มากเหมือนกัน

แต่ต้องยอมรับว่า กระแสเวลานี้ไหลลง ถ้ามันไหลลงมากๆ
อย่างนี้ กำลังมันมาก น่ากลัวจะแก๊ยกเต็มที เราจะทวนอย่างไรได้
ต้องคิดให้ดี

ผู้ร่วมสนทนา: เมื่อวันอาทิตย์ (๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๐) มีวงดนตรี
เกาหลีสื่อ ดงบังชินกิ มาปรากฏตัวที่สยามเซ็นเตอร์ กับ
สยามดิสคัฟเวอรี เป็นสองอาคารที่เชื่อมกัน มีเด็กจำนวนเป็นหมื่น
คนวิ่งตามรถนักดนตรี แล้วร้องเหมือนเป็ด บางคนถือดอกไม้ บางคน
ถือตุ๊กตา ถืออะไรต่ออะไร แล้วไม่ใช่มีแต่เด็กกรุงเทพฯ เท่านั้น
เด็กต่างจังหวัดก็มีมาก

อย่างผมเปิดร้านขายการ์ตูน เท่าที่ได้คุยกับเด็ก ก็รู้ว่าเดี๋ยวนี้เด็กสมัยนี้เขาไม่แยกดีกับชั่ว เขาแยกแต่มีเงินกับไม่มีเงิน การมีแฟนก็เพื่อจะนอนด้วยเท่านั้น พวกนี้ไม่ใช่เด็กโตนะครับ เป็นเด็ก ม. ๑ ม. ๒ อายุน้อยๆ ทั้งนั้น บางครั้งผมรู้สึกว้า อันที่จริงการอยู่ท่ามกลางสังคมที่ทรามลงไปเรื่อยๆ อย่างนี้ โอกาสที่ทำให้เห็นธรรม ก็ชัดเจนยิ่งขึ้นตามไปด้วย

พระ: เราต้องมีพื้นของเราอยู่ ถึงจะดูแล้วเห็นธรรม ถ้าเราไม่มีพื้นเราเองก็จะโดนกระชากลากไปด้วย แต่ถ้าเรามีพื้นอยู่ เหตุการณ์พวกนี้จะกลายเป็นอาหารของปัญญา อีกอย่างหนึ่ง การที่เราจะทำงานแบบนี้ เราก็ต้องมีความสุขกับการที่จะอยู่กับความดีนั้นด้วย มีความสุขที่จะอยู่กับธรรมะ มิฉะนั้น ก็ไม่ยั่งยืน

ต้องมองเผื่อว่า สังคมอาจแยกลงไปกว่านี้ก็ได้ ถ้าขนาดนี้ใจเรายังรับไม่ไหว เราจะไปปรับขนาดนั้นไหวหรือ จึงต้องเตรียมใจไว้ด้วย เพราะไม่เฉพาะแวดวงการเมือง แต่มันทั่วไปหมดทั้งสังคม ถ้าว่าตามที่ท่านมองไว้ สังคมจะเสื่อมลงไปเรื่อยๆ

ผู้ร่วมสนทนา: เราต้องมีจุดยืน ถ้าเป็นคนที่ขึ้นมาด้วยคอร์ปชั่นหรืออะไรแบบนั้น สังคมจะต้องไม่เคารพนับถือ ต้องหันหลังให้ ไม่ใช่ใจด้วย

พระ: สังคมทุกวันนี้ไม่มีหลัก สังคมนี้ ถ้าได้หลักแค่ ๓ ข้อต้นของมงคลสูตร คือ ไม่คบพาล คบบัณฑิต บุคคลที่ควรบูชา สังคมก็ไปรอดแล้ว แต่คนไทยเวลานี้ แค่ ๓ ข้อต้นนี้ก็ยังไม่ได้ จะไปรอดได้อย่างไร นอกจากจะไม่ได้ ยังไปทางตรงข้าม สวนทางไปเสียอีก แล้วจะฟันอับมงคลได้อย่างไร

สังคมนี้บางที่ต้องถูกระทบหรือกระแทกอย่างแรง เช่น มีเหตุร้าย มีภัยอันตรายรุนแรง ก็อาจจะตื่นขึ้นมาบ้าง แต่ในระยะยาว ถ้ากระแสเลือดนี้มันแรงอยู่นานไป เชื่อดีจะพลอยหมดไปด้วย

คนที่กล้าและเก่งจริง

คือชนะได้โดยไม่ต้องใช้วิธีรุนแรง

ผู้ร่วมสนทนา: ในสังคมบางประเทศ คนดูเหมือนจะอยู่กับหลักการได้ดี ไม่ค่อยมีเรื่องความรุนแรง แต่ทุกๆ ไปนั่น เวลานี้ ปัญหาความรุนแรงเป็นเรื่องใหญ่ของโลก เราจะอยู่กันอย่างไรในโลกที่เป็นอย่างนี้

พระ: ในบางประเทศนั้น บางที่ต้องแยกแยะลึกลงไป เช่น บางแห่ง กระทบกระแทกกันในเรื่องต่างๆ ไป ไม่เป็นไร แต่มีบางเรื่องกระทบไม่ได้เลย ต้องลงไม้ลงมือกันถึงตายไปเลย

หลักการของพระพุทธศาสนา คือ อย่าไปสุดโต่ง ดูนะ

สุดโต่งข้างหนึ่ง คือใช้กำลัง หรือรุนแรงเข้าใส่กัน มีกำลังเท่าไร ใช้ให้หมด ฆ่ากันเลย เอาชนะให้จบสิ้นกันไป

อีกสุดโต่งหนึ่ง คือ ยอมเขาไป ไม่ทำอะไร อย่างชาวพุทธบางที ก็คิดว่า เวิร์จจับด้วยการไม่จองเวร เลยปล่อย เขาจะทำอะไรก็ยอม ไม่จองเวร ดีไม่ดีเข้าใจว่าพุทธศาสนาสอนอย่างนั้น แต่นี่คือสุดโต่ง

ที่จริงแล้ว ท่านสอนมากเหลือเกิน แต่เราไม่เอามาใช้ คือเราต้องพยายามให้เขาทำอะไรเราไม่ได้ด้วย และต้องพยายามชนะโดยไม่ต้องใช้ความรุนแรงด้วย ซาดกต่างๆ ในพระพุทธศาสนามีเรื่องเล่าไว้แบบนี้

เอาเรื่องมโหสถเป็นตัวอย่าง เราไม่ได้ทำอะไรเขา เราอยู่ของเราดีๆ ต่อมา อีกประเทศหนึ่งเขาต้องการความยิ่งใหญ่ ก็ยกทัพมาบุก ที่นี้ ทำอย่างไรจะสู้เขาได้ มโหสถว่าเราต้องรักษาบ้านเมืองของเราไม่ให้ประชาชนเดือดร้อน นี่เป็นอันว่าไม่ใช่ปล่อยให้เขาทำร้าย แต่เราจะทำอย่างไร

หลักการก็คือ ต้องให้เขาทำอะไรเราไม่ได้ ให้เขายอมแพ้ แต่เราก็จะไม่ทำร้ายเขาด้วย นี่ยากที่สุด พุทธศาสนิกต้องมีความสามารถขนาดนี้ หมายความว่าต้องพัฒนาตนอย่างยิ่ง เช่น ต้องมีปัญญาอย่างเยี่ยมยอด เป็นต้น

มโหสถคิดวางแผน ใช้วิธีการถ่วงเวลาทัพศัตรูที่มารุกรานไว้ ตัวเองมีความสามารถมาก ถึงกับไปตลบหลังที่บ้านเมืองเขา ไปจัดการกับพวกราชวงศ์ ตั้งแต่เริ่มเป็นต้นไป ให้อยู่ในเงื้อมมือ พอพร้อมถึงเวลา ก็เปิดเผยว่าเรื่องเป็นอย่างนี้แล้ว จะยอมหรือไม่ ฝ่ายตรงข้ามนั้นไม่มีทางเลือก ก็ต้องยอมจำนน เรียกว่า ชนะโดยไม่ต้องรบ

เมื่อเขายอมแล้ว มโหสถก็ไม่ได้ไปทำอะไรเขา แต่ให้เขารู้ว่าเรามีหลักการอย่างนี้ๆ ฝ่ายนั้นตกลงว่า หนึ่ง ยอมเลิกรบ ไม่รบ สอง เป็นมิตรกันต่อไป เพราะทางฝ่ายเราก็ไม่ได้ต้องการจะไปครอบครองประเทศของเขา ไม่ได้ต้องการให้เขาแพ้อะไรด้วย ก็เป็นอันว่าสงบศึก หมายความว่า ชาวพุทธต้องทำให้ได้ขนาดนี้ ต้องมีความสามารถพิเศษอย่างมาก

ขาดคนอื่นก็ทำนองนี้

อย่างเรื่องที่ว่า กษัตริย์ที่ต้องการอำนาจรัฐหนึ่งยกทัพมาตี กษัตริย์ฝ่ายเจ้าถิ่นนี้ถือธรรมะ ก็ขอให้มีการเจรจากัน

กษัตริย์ฝ่ายนี้ก็บอกว่า เอาอย่างนี้ คุณต้องการความยิ่งใหญ่ จะครอบครองประเทศนี้ใช่ไหม ฉันขอตกลงเงื่อนไขเพียงว่า อย่าให้ประชาชนของฉันเดือดร้อนก็แล้วกัน เรื่องความเป็นใหญ่ฉันยกให้ คุณเลย เมื่อรักษาประชาชนได้ ฉันก็ตกลงมอบราชสมบัติให้เลย

ที่นี้ กษัตริย์ฝ่ายตรงข้าม ก็เป็นธรรมดาของคนที่ต้องการอำนาจ ก็ระแวงกลัวว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะมีแผนซ่อนไว้ ก็เลยสั่งจับ กษัตริย์และแม่ทัพของฝ่ายที่ยกสมบัติให้ทั้งหมด เตรียมฆ่าทิ้ง ด้วยวิธีฆ่าหรือประหารชีวิตสมัยนั้นอย่างหนึ่ง คือ ชุดหลุมฝังตัว ให้โผล่แค่หัว ทิ้งไว้ในป่า พอกลางคืนพวกหมาใน หมาป่า และสัตว์ร้ายต่างๆ ก็จะมากัดกิน

พอจัดการชุद्धหลุมฝังเสร็จ ก็พากันฉลองชัยชนะ กินเหล้าเมายากัน โดยมีใจว่าฝ่ายที่ยกเมืองให้มันต้องตายแน่ แต่กษัตริย์ฝ่ายเจ้าถิ่นเดิมนี่เชื่อว่าจะไม่อ่อนแอก็หาไม่ ที่แท้เป็นผู้นั้นมีความสามารถในการรบ แต่ที่ยกเมืองให้ก็เพราะไม่ต้องการให้ประชาชนเดือดร้อนเท่านั้นเอง เมื่อเหตุการณ์เป็นแบบนี้ จะทำอย่างไร

พอถึงตอนกลางคืน พวกสัตว์ร้ายก็มา กษัตริย์องค์นี้ก็ตั้งสติเตรียมพร้อม พอหมาเข้ามา ก็จับคอกหมาก่อน หมามันเจ็บ มันก็เดินตะกุกตะก่า ทำให้ดินหลวมขึ้น ในที่สุด ตัวกษัตริย์เองก็หลุดออกมาได้ โดยอาศัยหมาที่จะมากินมันนั่นแหละ

พอขึ้นมาได้ พระองค์ก็ไปช่วยพวกที่ถูกฝังให้ขึ้นมา พอคนหนึ่งขึ้นมาได้ ก็ไปช่วยคนอื่น ประเดี๋ยวเดียวก็ขึ้นมาได้หมด

กษัตริย์และเสนาข้าทหารฝ่ายนี้ ตัวเองเป็นเจ้าของถิ่น ก็รู้ว่า จะเข้าไปในวังอย่างไร ที่ไหนจุดไหนสำคัญ ก็เข้าไปได้ถึงกลางวัง แล้ว ปลุกฝ่ายโน้นที่นอนหลับไหลไปแล้วให้ตื่นขึ้นมา บอกว่าบัดนี้เรายึด ได้หมดแล้ว และบอกให้รู้ว่า เราไม่ต้องการทำร้ายอะไรท่านหรอก เราต้องการอยู่อย่างสงบสันติ ตกกลางฝ้ายที่ยกมาตีนั้นก็ยอมแพ้ และ ยกทัพกลับ โดยยินดีเป็นมิตรกันต่อไป

นี่คือแนวคิดพุทธ ซึ่งหายากที่จะมีใครคิดแบบนี้ ส่วนมากจะ คิดแค่จะทำอย่างไรจึงจะชนะเขา แล้วก็มุ่งที่จะฆ่า จะทำร้ายกัน ก็ ต้องยอมรับว่า วิธีแบบพุทธนี้ทำได้ยากมาก แต่ถ้าจะให้โลกมีสันติ ก็ ต้องพยายามทำตามหลักธรรมวิชายี่ให้ได้ มิฉะนั้นก็อยู่ในวังวนแห่ง สงครามและความขัดแย้งกันต่อไป จนกว่าอารยธรรมจะพินาศ

ผู้ร่วมสนทนา: วิธีพุทธนี้ขุนหู่เอาไปใช้นะครับ มีปรากฏในตำรา พิชัยสงครามของขุนหู่ รบโดยไม่ใช้กำลัง เป็นการรบที่ดีที่สุด เป็นการรบชั้นเลิศ ขุนหู่อาจศึกษาแนวคิดพุทธศาสนา เพราะขุนหู่ เกิดที่หลังพระพุทธเจ้า

พระ: อาจจะแค่คล้าย ไม่ถึงกับเหมือน จุดหมายอาจไม่ตรงกันทีเดียว

สรุป วิธีปฏิบัติต่อความรุนแรง ๓ แบบ

แบบที่ ๑ เขาจะทำอะไร ถึงตัวจะย่อยยับ ก็แล้วไปแล้ว ไม่ทำ อะไรเขา ปล่อยไปเลย

แบบที่ ๒ ตอบโต้เต็มที่ แรงมากก็แรงไป เอาความรุนแรงเข้าใส่ กัน มีกำลังเท่าไร ใช้ให้หมด ทำลายล้าง ฆ่ากันเลย เอาชนะให้จบ สิ้นกันไป

แบบที่ ๓ มีความสามารถเหนือเขา ถึงขั้นที่พวกใช้ความรุนแรงทำอะไรเราไม่ได้ และใช้ข้อหาวิธีสยบความรุนแรง ทำให้เขาต้องยอมรับสันติโดยดี

แบบที่ ๑ เป็นทางของความประมาท หรือทางของพวกที่เข้าใจผิดในหลักการแห่งสันติ

แบบที่ ๒ คือที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป จนโลกนี้อยู่ในภาวะเสี่ยงภัยแห่งความพิनाศในบัดนี้

แบบที่ ๓ คือทางของมนุษย์ที่พัฒนาอย่างสูง ซึ่งทำได้ยาก แต่เป็นทางเดียวที่จะให้โลกถึงสันติภาพได้

แกมท้าย*

ถาม: ตอนเลือกตั้ง รับเงินเขาไปแล้ว ไม่เลือก ไม่กาบัตรกาเบอร์ให้เขา ผิดหลักกตัญญู กลายเป็นคนไม่กตัญญูรู้คุณคน ไซ้ไหมครับ?

พระ: ผิดอย่างไร ไม่กตัญญูอย่างไร เอาหลักอะไรมาพูด ที่พูดนั้นไม่เห็นเป็นหลักอะไรเลย เรื่องนี้ อาตมาไม่ต้องตัดสินหรอก เอาหลักจริงๆ มาพูดกัน เมื่อรู้หลักแล้ว ก็ตัดสินได้เอง

ความกตัญญู คืออย่างไร เราเห็นใครมีทุกข์ มีปัญหา หรือต้องการความช่วยเหลือ เราก็ไปช่วยเขา ไปให้เงิน หรือจะช่วยเหลือก็ตาม เพื่อให้เขาพ้นทุกข์ พ้นปัญหา หรือจะได้สุขสบาย จบแค่นั้น

ที่ไปช่วยเขานั้น จุดหมาย คือให้เขาสุขสบายหายทุกข์ เจตนา คือให้เขาหมดทุกข์จะได้สุขสบาย อย่างนี้เรียกว่าทำคุณ มีอุปการะเขารู้ ก็กตัญญู

แต่ถ้าเอาเงินไปให้ ไปช่วย แล้วบอก หรือทำอย่างไรก็ได้ ให้รู้กันว่า คุณได้เงินนี้แล้ว ก็ไปทำอันนั้นๆ นะ ดูเจตนาดี อย่างนี้เรียกว่าอะไร?

ผู้ร่วมสนทนา: อ้อ... ก็เรียกว่าจ้าง ถ้าตกลงเอาด้วย ก็เป็นรับจ้าง

พระ: นั่นแหละ นั่นคือ **จ้าง** ถ้าตกลงทำตามนั้น ก็เรียกว่า **รับจ้าง**

เอาละ ทีนี้ ถ้าจ้าง เรื่องก็ตามมาอีกว่า เรื่องที่จะไปทำนั้นคืออะไร เป็นความดีงามถูกต้อง หรือเป็นความผิดความร้ายทำการเสียหาย

* หลังจากหนังสือเล่มนี้เผยแพร่ออกไปแล้ว วันหนึ่ง โดยบังเอิญ มีท่านผู้มาที่วัด ได้พบ และตั้งคำถาม ๑ ข้อ จึงนำมาเติมไว้ด้วย ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

การไปเลือกตั้ง ก็คือ การไปคัดเลือกคนดีมีปัญญา มีเจตนาสุจริต ที่พระเรียกว่าบัณฑิต (ชนิดแท้) เพื่อเป็นตัวแทนของเรา ที่จะไปทำงานบ้านเมือง เช่นไปออกกฎหมาย จนถึงไปปกครองบ้านเมือง บริหารประเทศชาติให้ดี ให้เจริญมั่นคงร่มเย็นเป็นสุข เป็นเรื่องสำคัญอย่างที่สุด

เสริม: การไปเลือกตั้งเป็นการไปทำความดีแล้วก็เป็นเรื่องใหญ่มากด้วย

พระ: จะเป็นการทำความดี ก็ต้องทำตามหลักที่ว่านั่น คือต้องรู้ว่าเรื่องนี้สำคัญมากนะ เป็นเรื่องเป็นเรื่องตายของประเทศชาติ บ้านเมืองเลยทีเดียว เราจะต้องตั้งใจคัดเลือกเอาคนที่ดีคนมีปัญญาสามารถ ที่ใจสุจริตจริงๆ ให้ไปเป็นตัวแทนของเรา ถ้าเราตั้งใจทำให้ตรงตามนี้ ให้ได้ตามนี้ ก็เรียกว่าเรามีใจสุจริต เป็นธรรม เราก็ทำความดี

ผู้ร่วมสนทนา: นี่ไม่ใช่เรื่องง่าย แค่คนที่จะคบ จะหาคนมาอยู่ด้วย หรือเอาคนมาทำงานบ้าน งานร้าน ยังคิดเยอะ นี่จะเอาคนมาจัดการบ้านเมือง คนไทยไม่ค่อยคิดกัน เห็นคนไปเลือกตั้งมาบ่อย หลายคนก็ไปอย่างนั้นๆ ไม่เห็นจะพิจารณาอะไร ที่ทำตรงข้ามมีเยอะ

พระ: ถ้าทำตรงข้ามกับที่ว่ามานั้น แค่ว่าไม่ตั้งใจจริงที่จะคัดเลือกเอาคนดีให้ได้ แค่นี้ก็เสียหายแล้ว เรียกว่าทำกรรมด้วยความประมาท

ยิ่งถ้ารู้ว่าคุณคนไม่ดี มีคุณภาพไม่เข้ามาตรฐาน แล้วเราไปเลือกเขา ก็คือเราเป็นคนไม่รับผิดชอบต่อประเทศชาติบ้านเมือง แล้วเขาอาจจะไปทำความเลวร้ายเสียหาย ก็คือเราช่วยกันส่งคนที่ หนาด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ไปทำร้ายบ้านเมือง ก็จะกลายเป็นว่าที่เราไปเลือกตั้งนี้ เราไปทำการร้าย หรือไปร่วมมือส่งเสริมการทำความชั่วร้ายด้วย ใช่ไหม คิดให้ดี ที่ว่านี่จริงไหม

เสริม: แล้วถ้าเป็นอย่างที่พูดเมื่อกี้นั้น คือ เขาจ้าง และเรารับจ้าง

พระ: เขาจ้างเราให้ไปทำไม่ดี เราก็รับจ้างเขาไปทำการไม่ดี ก็กลายเป็นว่า สองฝ่ายร่วมมือกันทำการร้าย ถ้าพูดทางธรรมก็คือ สมคบกันทำบาป ละเมิดธรรม เรื่องเป็นอย่างนี้ ถูกไหม ขอให้คิด พิจารณาด้วยตนเอง

การเลือกตั้งนี้ สำคัญนัก เราเป็นคนหนึ่งที่จะชี้ชะตากรรมของ ประเทศชาติ คิดให้ดี ในวันเลือกตั้งนี้ เราจะยังเป็นคนดี หรืออาจจะ กลายเป็นคนร้ายไปก็ได้ จะเป็นคนที่สร้างชาติ หรือทำลายชาติ ก็ เป็นไปได้

มูลนิธิ ป.อ.ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม

วัดญาณเวศกวัน เลขที่ ๑๐ หมู่ที่ ๑ (หลังพุทธมณฑล) ถนน พุทธมณฑลสาย ๔
ตำบลบางกระพี้ อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตพิมพ์หนังสือในนามมูลนิธิ ป.อ. ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม
กราบนมัสการ สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์

ตามที่มูลนิธิ ป.อ. ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม ได้จดทะเบียนจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกบาลี เพื่อส่งเสริมการศึกษาฝึกฝนอบรมตามหลักไตรสิกขา และการประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตในอริยมรรคภาวนา และเพื่อส่งเสริมวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียน องค์การเอกชนทางพระพุทธศาสนา ชุมชน และประชาชน ที่มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น

บัดนี้ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของมูลนิธิเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับขณะนี้มีสถานการณ์ทางด้านวิกฤติศรัทธาในวงการสงฆ์ และมีความแตกแยกของความเห็นทางด้านการเมือง ได้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ควรได้รับการถ่ายทอดและนำไปเผยแพร่ในสังคมไทยในวงกว้างยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสถานศึกษา ชุมชน และประชาชน โดยทั่วไป ให้สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก การจัดพิมพ์ครั้งนี้จึงได้นำไปเผยแพร่เป็นธรรมทานแบบให้เปล่า โดยในครั้งนีกรรมการบริหารของมูลนิธิได้พิจารณางานนิพนธ์ของสมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ จำนวน ๕ เรื่อง สำหรับที่จะนำไปตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นความรู้หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา อันจะทำให้ประชาชนผู้สนใจศึกษาค้นคว้า สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามและรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันนี้ได้แก่

๑. สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน
๒. เมื่อการเมือง : ชุมนใจก่อนการเลือกตั้ง
๓. จัดงานวิสาขบูชา อยู่อย่างแคหน้าตา ต้องไปให้ถึงเนื้อตัว
๔. มองให้ลึก นึกให้ไกล : ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕
๕. สวดมนต์ฉบับชาวบ้าน

มูลนิธิจึงขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือดังกล่าวข้างต้น และเมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จะได้ติดต่อประสานการจัดพิมพ์ต่อไป

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง
นางฉวีวรรณ อักษรสวัสดิ์
กรรมการและเลขานุการ